

Να επισημάνετε στοιχεία της τραγωδίας στο τραγούδι.

Ένα βασικό στοιχείο που συναντάμε στις τραγωδίες είναι οι εναλλαγές στη ζωή του ήρωα, οι οποίες συνήθως συμβαίνουν χωρίς δική του ευθύνη. Οι αλλαγές στην κατάσταση του ήρωα, με τις έντονες αντιθέσεις και τις απρόσμενες ανατροπές, αποτελούν αυτό που στην τραγωδία ονομάζουμε **περιπέτεια**.

Στο τραγούδι της νύφης που κακοπάθησε, μπορούμε να διακρίνουμε τη βασική αντίθεση στη ζωή της ηρωίδας που ενώ μεγάλωσε σε μια πλούσια οικογένεια και έλαβε μεγάλη προίκα για το γάμο της, κατέληξε να ξενοδουλεύει για να ζήσει. Η περιπέτεια, εδώ, γίνεται αισθητή τόσο μέσα από την σκληρή αλλαγή στην τύχη της κοπέλας, όσο και από την ξαφνική επιστροφή στο πατρικό της και τα γεγονότα μέχρι την αναγνώρισή της από τη μητέρα της.

Οι διάφορες αυτές εναλλαγές στη ζωή των ηρώων που τους οδηγούν σε δύσκολες καταστάσεις και τους προκαλούν μεγάλο πόνο, συνιστούν την τραγικότητά τους, υπό την έννοια ότι χωρίς οι ίδιοι να έχουν φταίξει σε κάτι, η ζωή τους ανατρέπεται και βιώνουν έντονα συγκρουσιακές καταστάσεις και θλίψη.

Η **τραγικότητα** της Ελένης γίνεται αντιληπτή μέσα από την εξαθλίωση που βιώνει μετά το γάμο της, παρ' όλο που προτού παντρευτεί ανήκε σε μια πλούσια οικογένεια. Μια μεγάλη αλλαγή στη ζωή της που προέκυψε μέσα από τυχαία περιστατικά «Μα 'ρτανε χρόνοι δίσεφτοι κι οι μήνες οργισμένοι», για τα οποία η κοπέλα δεν έχει καμία ευθύνη.

Στις τραγωδίες, επίσης, όπως και στα ομηρικά έπη, έχουμε συχνά την **αναγνώριση** των ηρώων από αγαπημένα τους πρόσωπα. Στο συγκεκριμένο τραγούδι βρίσκουμε την αναγνώριση της κοπέλας από τη μητέρα της, που επιτυγχάνεται τόσο από τη δεξιότητα με την οποία η «άγνωστη» κοπέλα υφαίνει το βλαντί (ύφασμα) που είχε ξεκινήσει να υφαίνει η κόρη προτού παντρευτεί, όσο και μέσα από το μοιρολόι που τραγουδά καθώς υφαίνει.

Στοιχεία της τραγωδίας είναι επίσης η **προοικονομία** και ο **προϊδεασμός**.

«Η προοικονομία σχετίζεται πιο πολύ με την πλοκή του μύθου και των γεγονότων. Με την προοικονομία ένα μελλοντικό γεγονός του μύθου προετοιμάζεται κατάλληλα, για να το δεχθεί ο αναγνώστης ως κάτι το απόλυτα λογικό και φυσικό. Αντίθετα, με τον προϊδεασμό παίρνουμε μια μικρή υποψία, ένα είδος πρόγευσης και διαμορφώνουμε μια πρώτη γενική και αόριστη ιδέα για κάτι που θα συμβεί σε επόμενες στιγμές και στη μετέπειτα εξέλιξη του μύθου.»

Παρόλο που το τραγούδι αυτό είναι πολύ σύντομο σε σχέση με μια τραγωδία και η προοικονομία δεν μπορεί να λειτουργήσει με τον ίδιο τρόπο, καθώς ο ποιητής δεν προετοιμάζει γεγονότα που θα συμβούν αρκετούς στίχους μετά, όπως συμβαίνει στην τραγωδία, μπορούμε να εντοπίσουμε μια σχετική προοικονομία στον 7^ο στίχο: «Μα 'ρτανε οι χρόνοι δίσεφτοι κι οι μήνες οργισμένοι».

Ο στίχος αυτός που συναντάτε σχεδόν παρόμοιος σε πολλές παραλογές, σηματοδοτεί την απότομη αλλαγή και προετοιμάζει τον αναγνώστη για μια δραστική μεταβολή στην κατάσταση των ηρώων.

Προοικονομία, επίσης, έχουμε στον 13^ο στίχο: «- Θέλω να πάω στη μάνα μου, να πάω στα γονικά μου», καθώς η επιθυμία που εκφράζεται από τη νεαρή κοπέλα προετοιμάζει τον ακροατή για την επιστροφή της στο σπίτι των

γονιών της. Αλλά και στον στίχο 19 «Χριστέ, να βρω τσι δούλες μου στη βρύση να λευκαίνουν», που μας προετοιμάζει για τη συνάντηση της Ελένης με τις υπηρέτριες του σπιτιού και την επιβράδυνση που θα προκύψει, με την αδυναμία τους να αντιληφθούν ποια είναι η κοπέλα που τους μιλά.

Αντίστοιχα, μπορούμε να διακρίνουμε έναν **προϊδεασμό** στα λόγια του άντρα της Ελένης, όταν του εκφράζει την επιθυμία της να γυρίσει στους δικούς της: «Ελένη, πλούσια σ' ήφερα, φτωχή που να σε πάω, / που ντρέπομαι τ' αδέρφια σου, φοβούμαι τους δικούς σου». Η σκέψη αυτή μας δίνει μια ιδέα για την ντροπή που θα αισθάνεται η κοπέλα, όταν θα επιστρέψει στο πλούσιο πατρικό της.

Επιπλέον, στοιχείο της τραγωδίας είναι η **επιβράδυνση** στην εξέλιξη των γεγονότων λίγο προτού συμβεί κάτι σημαντικό. Εκεί που ο ακροατής περιμένει την αναγνώριση και υποδοχή της κοπέλας από τους δικούς της, βρίσκουμε την ηρωίδα να συνομιλεί με τις υπηρέτριες του σπιτιού της, οι οποίες όχι μόνο δεν την αναγνωρίζουν, αλλά διαβεβαιώνουν και τη μητέρα της Ελένης πως η άγνωστη κοπέλα δεν είναι η κόρη της.

Τέλος, σημαντικό στοιχείο της τραγωδίας είναι η **τραγική ειρωνεία** που προκύπτει όταν οι ήρωες αγνοούν καίριες για τους ίδιους πληροφορίες, τις οποίες όμως γνωρίζει ήδη το κοινό. Στο συγκεκριμένο τραγούδι μπορούμε να διακρίνουμε ίχνη αυτής της ειρωνείας, στη συζήτηση της μητέρας με τις υπηρέτριες, όπου η μητέρα παρ' όλο που ελπίζει για την επιστροφή της κόρης της και παρ' όλο που υποψιάζεται ότι η άγνωστη κοπέλα είναι η κόρη της, πιστεύει τις δούλες που τη διαβεβαιώνουν για το αντίθετο. Η τραγική ειρωνεία έγκειται στην άγνοια της μητέρας για την ταυτότητα της κοπέλας που ζητά να δουλέψει στο σπίτι της, ως μία από τις υπηρέτριες.

Με ποια διαδικασία γίνεται η αναγνώριση στην παραλογή μας; Να αναφέρεται άλλες «αναγνωρίσεις» από γνωστά σας κείμενα.

Η επιστροφή της κοπέλας στο πατρικό της δε συνοδεύεται με την άμεση αναγνώρισή της, καθώς οι δούλες του σπιτιού που τη συναντούν στη βρύση, δεν καταλαβαίνουν ποια είναι και διαβεβαιώνουν την κυρά τους πως η κοπέλα που ήρθε να γυρέψει δουλειά δεν είναι η κόρη της.

Η αναγνώριση τελικά θα επιτευχθεί χάρη σε δύο γεγονότα:

α) Η μητέρα θα πει στις δούλες της να βάλουν την κοπέλα, που ζήτησε δουλειά, στον αργαλειό που ύφαινε παλιότερα η κόρη της. Έτσι, η Ελένη θα ξεκινήσει να υφαίνει με άνεση το υφαντό που είχε ξεκινήσει προτού παντρευτεί. Η ευκολία με την οποία η κοπέλα υφαίνει στον «ξένο» αργαλειό, αποτελεί μια πρώτη ένδειξη για την ταυτότητά της.

Η εντολή πάντως της μητέρας να βάλουν την κοπέλα στο βλαντί της κόρης της, εκφράζει την ελπίδα της, πως η άγνωστη αυτή κοπέλα είναι η κόρη της.

β) Η Ελένη ξεκινώντας να υφαίνει τραγουδά ένα μοιρολόι, όπου αναφέρει όλες της τις περιπέτειες, αρχίζοντας από τα πλούσια προικιά που έλαβε για το γάμο της και καταλήγοντας στη φτώχεια που τη βρήκε στο νέο της σπιτικό και την ανάγκασε να ξενοδουλεύει.

Η μητέρα τότε ακούγοντας την ιστορία της κοπέλας, αντιλαμβάνεται πως αυτή είναι η αγαπημένη της κόρη.

Οι αναγνωρίσεις είναι μια συνηθισμένη θεματική τόσο σε δημοτικά τραγούδια, όσο και στα ομηρικά έπη και τις τραγωδίες.

Μια πολύ γνωστή σκηνή αναγνώρισης έχουμε στην **Οδύσσεια** του Ομήρου, όπου η Πηνελόπη αναγνωρίζει τον Οδυσσέα.

Η Πηνελόπη που περίμενε για είκοσι χρόνια την επιστροφή του συζύγου της, δεν πιστεύει ότι ο Οδυσσέας έχει γυρίσει στην Ιθάκη, παρ' όλο που τη διαβεβαιώνουν γι' αυτό η μητέρα της και ο γιος της.

«Γιε μου, μέσα μου νιώθω θάμβος, κατάπληξη,
και δεν μπορώ μήτε μια λέξη να προφέρω, κάτι να τον ρωτήσω
ή να τον δω κατάματα. Αν όμως πράγματι ο Οδυσσέας
είναι αυτός που γύρισε στο σπίτι,
μπορούμε μεταξύ μας, και καλύτερα να γνωριστούμε·
κρυφά σημάδια έχουμε, που τα γνωρίζουμε οι δυο μας μόνον –
άλλος κανείς».

Η Πηνελόπη, μάλιστα, για να δοκιμάσει τον άντρα που ισχυριζόταν ότι είναι ο σύζυγός της θα ζητήσει από τους υπηρέτες της να τραβήξουν έξω από την κρεβατοκάμαρά της το συζυγικό κρεβάτι, για να του στρώσουν να κοιμηθεί. Ο Οδυσσέας, όμως, θα της πει πως αυτό είναι αδύνατον, αφού ο ίδιος έφτιαξε το συζυγικό τους κρεβάτι πάνω στον κορμό μιας ελιάς που φύτρωνε μέσα στον περίβολο του σπιτιού τους. Ο Οδυσσέας είχε χτίσει το δωμάτιό τους γύρω από αυτή την ελιά και είχε φτιάξει το κρεβάτι τους πάνω στον κορμό της, ώστε είναι πρακτικά αδύνατο να μετακινηθεί αυτό.

Η Πηνελόπη ακούγοντας τον Οδυσσέα να περιγράφει πώς έχτισε το δωμάτιό τους και πώς έφτιαξε το κρεβάτι τους, θα πειστεί πως αυτός είναι ο σύζυγός της.

Αναγνώριση βασισμένη σε στοιχεία που ξέρουν μόνο οι δυο σύζυγοι έχουμε και στην παραλογή **«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»**, όπου η γυναίκα θα πειστεί πως αυτός που της μιλά είναι ο άντρας της, μόνο όταν θα της μιλήσει για σημάδια του κορμιού της, που κανένας άλλος δε θα μπορούσε να γνωρίζει:

«- Έχεις ελιά στα στήθη σου κι ελιά στην αμασκάλη,
κι ανάμεσα στα δυο βυζιά τ' αντρού σου φυλακτάρι.
- Ξένε μου, εσύ είσαι ο άντρας μου, εσύ είσαι κι ο καλός μου.»

Μια απλούστερη αναγνώριση έχουμε στην **Ελένη του Ευριπίδη**, όπου οι δύο σύζυγοι όταν συναντώνται μετά από καιρό, αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλο, βασιζόμενοι στην εμφάνισή τους.

- Είσαι Ελληνίδα ή ντόπια από εδώ γύρω;
- Ελληνίδα· εσύ ποιος είσαι; Πες μου.
- Όμοια, απαράλλαχτη με την Ελένη!
- Κι εσύ με το Μενέλαο, τα 'χω χάσει.
- Σωστά το δύστυχο μ' έχεις γνωρίσει.
- Μετά από χρόνια στη γυναίκα σου ήρθες.

Να συζητήσετε το ήθος των προσώπων.

Η **Ελένη**, η ηρωίδα του τραγουδιού προερχόμενη από μια πλούσια οικογένεια, βιώνει πολύ άσχημα τον οικονομικό ξεπεσμό της οικογένειάς του συζύγου της. Δέχεται, βέβαια, να ξενοδουλέψει όπως κάνουν και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς, γεγονός που σημαίνει ότι είναι έτοιμη να συμμετάσχει στις θυσίες και στους κόπους μαζί τους, αλλά με δυσκολία αντιμετωπίζει τη νέα της κατάσταση. Όταν, μάλιστα, φτάνουν οι γιορτινές μέρες της Λαμπρής,

η κοπέλα θλίβεται και νοσταλγεί σε τέτοιο βαθμό την οικογένειά της, που αποφασίζει να γυρίσει πίσω στο πατρικό της.

Η νεαρή κοπέλα καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που έχουν προκύψει στη ζωή της, αλλά δεν μπορεί παρά να έχει συνεχώς στη σκέψη της τα πλούτη και τις ευκολίες που της παρείχε τόσα χρόνια η οικογένειά της. Θα μπορούσαμε, ίσως, να πούμε ότι δεν κατορθώνει να προσαρμοστεί στη φτώχεια και τη δύσκολη ζωή, εντούτοις συνειδητοποιούμε την αλλαγή που έχει επέλθει στο χαρακτήρα της, όταν πηγαίνει στο πατρικό της και αντί να εξηγήσει αμέσως ποια είναι, ζητά απλώς να γίνει κι εκείνη μια από τις δούλες του σπιτιού.

Η κοπέλα, αν και μεγάλωσε σε μια πλούσια οικογένεια, έχει πια κατανοήσει τις δυσκολίες της ζωής και επιστρέφει στο πατρικό της, όχι για να βρεθεί ξανά στα πλούτη και στις ευκολίες, αλλά για να βρεθεί και πάλι κοντά στους δικούς της. Για το λόγο αυτό εμφανίζεται στις δούλες του σπιτιού και ρωτά αν υπάρχει δουλειά στο σπίτι και για εκείνη. Είναι, λοιπόν, πρόθυμη να συνεχίσει να εργάζεται σκληρά, και δεν έχει καμία αξίωση να τη δεχτούν ως κυρία του σπιτιού, παρέχοντάς της ξεχωριστά προνόμια. Το μόνο που θέλει είναι να βρίσκεται κοντά στη μητέρα της, έχοντας συνειδητοποιήσει πια πως εκείνο που έχει πραγματικά αξία, δεν είναι τα πλούτη, αλλά η αγάπη των δικών της.

Ο άντρας της κοπέλας, βιώνει μαζί με τα υπόλοιπα μέλη τις δύσκολες στιγμές και αναλαμβάνει αδόγιστα μια σκληρή δουλειά, για να μπορέσει να βοηθήσει την οικογένεια του και τη νεαρή του σύζυγο. Ο νεαρός αντιλαμβάνεται πλήρως την κατάσταση στην οποία έχει αναγκάσει τη γυναίκα του να ζει και αισθάνεται γι' αυτό ντροπή αλλά και φόβο. Παρ' όλο που η οικονομική τους κατάσταση ήταν αποτέλεσμα κακών συγκυριών, ο ίδιος αισθάνεται πως έχει μερίδιο ευθύνης, εφόσον πήρε την κοπέλα από την πλούσια οικογένειά της και αντί να της προσφέρει μια εξίσου καλή ζωή, την έχει οδηγήσει στη φτώχεια και στη μιζέρια.

Ο νεαρός, όταν η Ελένη του λέει πως θέλει να πάει στη μητέρα της, δε διστάζει να παραδεχτεί πως ντρέπεται να την πάει στους γονείς της, γιατί θα αντιληφθούν τη μεγάλη δυστυχία της κόρης τους και μάλιστα, λέει, πως φοβάται και την πιθανή αντίδρασή τους. Ο νεαρός κατανοεί πως οι γονείς της Ελένης, όχι μόνο θα επιρρίψουν σε αυτόν τις ευθύνες για την κατάντια της κόρης τους, αλλά ενδεχομένως θα θελήσουν να την κρατήσουν κοντά τους.

Η **μητέρα** της κοπέλας αγαπά πάρα πολύ την κόρη της κι αυτό γίνεται εμφανές τόσο από τα πανάκριβα προικιά που της δίνει κρυφά, όσο κι από το γεγονός ότι ενώ ξέρει ότι την έχει παντρέψει, δεν παύει να περιμένει διαρκώς την επιστροφή της. Βλέπουμε τη μητέρα να ρωτά με αγωνία για την άγνωστη κοπέλα που πήγε στη βρύση και ζητούσε δουλειά, έχοντας μέσα της την ελπίδα πως αυτή είναι η κόρη της. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, ζητά από τις δούλες της να τη βάλουν να εργαστεί στον αργαλειό της κόρης της, ώστε να της χρησιμεύσει ως ασφαλές σημείο αναγνώρισης.

Δείτε επίσης: